

Peerstøtte

mellem abstrakte forventninger og konkret praksis

Pedersen, Sofie; Knudsen, Rebekka

Published in:
Nordisk Velfærdsforskning

DOI:
[10.18261/nwr.7.1.3](https://doi.org/10.18261/nwr.7.1.3)

Publication date:
2022

Document Version
Også kaldet Forlagets PDF

Citation for published version (APA):
Pedersen, S., & Knudsen, R. (2022). Peerstøtte: mellem abstrakte forventninger og konkret praksis. *Nordisk Velfærdsforskning*, 7(1), 36-51. <https://doi.org/10.18261/nwr.7.1.3>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain.
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal.

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact rucforsk@kb.dk providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

Peerstøtte – mellem abstrakte forventninger og konkret praksis

Peer support – between abstract expectations and concrete practice

Sofie Pedersen

Lektor, Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet, Danmark
sofieped@ruc.dk

Rebekka Knudsen

AC-fuldmægtig, Institut for Mennesker og Teknologi, Roskilde Universitet, Danmark
rekn@ruc.dk

Abstract

Brugen af peerstøtte i socialpsykiatrien i Danmark er i stigning og er i de senere år blevet en klar politisk prioritering. Hensigten og forventningen er, at tilstedeværelsen af mennesker, der har konkrete erfaringer med at komme sig over psykiske vanskeligheder, i sig selv virker motiverende og støttende for dem, der stadig er i gang med at komme sig. Med afsæt i kritisk-, kulturhistorisk- og økologisk psykologi undersøger denne artikel konkret, hvordan samspil mellem peerarbejdere og unge voksne på et socialpsykiatrisk botilbud udspiller sig, og hvorledes peerstøtte bliver en del af de unges udviklingsbetingelser på forskellige måder. Artiklen lægger dermed op til en kritisk refleksion over potentialer og paradokser i brugen af peerstøtte og stiller spørgsmålstejn ved den entydighed, der er forbundet med den øgede brug af peerstøtte.

Nøkkelord

Socialpsykiatri, peerstøtte, recovery, udviklingsbetingelser

Abstract

The use of peer support is on the rise in Danish social psychiatry and in recent years has become an outspoken political priority. The intent, as well as the expectation, is that the presence of people with concrete personal experiences of recovery from mental illness may – automatically – be motivational and supportive for people who have yet to recover. Grounded in critical-, cultural-historical- and ecological psychology, this article explores how intersubjective dynamics unfold between peer workers and young people at a social-psychiatric living facility, and how peer-workers become part of the conditions for the young people's developmental processes. The article invites a critical reflection of the potentials and paradoxes inherent in the use of peer support and questions the apparent unambiguity connected to its implementation.

Keywords

Social psychiatry, peer support, recovery, developmental conditions

Indledning

Socialpsykiatrien er på mange måder et felt i udvikling: I forlængelse af recoveryparadigmets indtog er der sket både strukturelle og fagligt forankrede ændringer, der har betydning for, hvordan arbejdet udføres, samt hvilke handle- og udviklingsrum socialpsykiatrien stiller til rådighed. De strukturelle ændringer ses tydeligst i den socialpsykiatriske indsats i kommunerne¹, hvor der er sket en generel omlægning fra døgntilbud (Serviceloven, 2018, §108) til tilbud af mere midlertidig karakter (Serviceloven, 2018, §107 og §85).

Det kan ses som en naturlig følgevirkning af anerkendelsen af, at psykiske lidelser ikke nødvendigvis er kroniske, og at mennesker kommer sig. Socialpsykiatriens opgave er således blevet mere udviklingsorienteret. Det betyder, at hvor opgaven tidligere primært drejede sig om at tilbyde mere permanente støttende boformer til mennesker med sindslidelser, handler det politiske opdrag nu i højere grad om at understøtte den enkeltes *udvikling*, således at vedkommende kommer sig fra sin psykiske lidelse (recovery) og kan 'vende tilbage' til en selvstændig tilværelsesform uden (eller med minimal) støtte fra det offentlige system. Dette opdrag har mange komponenter, hvoraf én er peerstøtte.

Implementeringen af peerstøtte er et relativt nyt tiltag, der for alvor begyndte at blive udrullet i en dansk sammenhæng fra 2014 (Sundhedsstyrelsen, 2019), og som kan ses i forlængelse af recoveryparadigmets stigende indflydelse i feltet. Peerstøtte er, som navnet antyder, tilstedeværelsen af mennesker, der har egne erfaringer med psykisk sygdom, og som er kommet sig og på den baggrund er kvalificeret til at indgyde håb og dele konkrete erfaringer om det at komme sig. Modsat de fleste øvrige medarbejdere i socialpsykiatrien træder peers ikke (nødvendigvis) af på en særlig faglighed; deres berettigelse og kvalifikationer består primært i den personlige erfaring med psykisk lidelse. Dette giver anledning til refleksioner om, hvordan en sådan form for 'personlig kvalificering' kommer i spil i praksis, og det åbner for spørgsmål om, hvorvidt den relativt entydige meningsfuldhed, der kan knyttes til ideen om brugen af peerstøtte på et abstrakt plan, fremtræder lignende entydigt i praksis. Som Watson (2017) påpeger, befinder peerstøtte-feltet sig i sine 'teenageår', hvor der generelt er gode erfaringer med implementering, men hvor også udfordringer og dilemmaer begynder at melde sig – og disse fordrer en yderligere kvalificering af feltet. Her påpeges flere problematikker og udfordringer i praksis, fx uklare jobbeskrivelser og manglende uddannelse (Asad & Chreim, 2016; Cabral et al., 2014; Gates & Akabas, 2007), udfordringer med at omsætte sin erfaring til gavn for andre (Moran et al., 2013), udfordringer med grænsesætning og samarbejde med brugere (Mowbray, Moxley & Collins, 1998; Rebeiro Gruhl et al., 2015; van Erp et al., 2010), samt stigmatisering og samarbejde med de fagprofessionelle (Gates & Akabas, 2007; Kemp & Anderson, 2012; Vandewalle et al., 2016).

Med henblik på at undersøge de potentielt modsætningsfyldte samspil, der udspiller sig i praksis med og omkring peerarbejderes virke, tager artiklen et teoretisk afsæt i kritisk kulturhistorisk psykologi. Det empiriske grundlag udgøres af deltagerobservationer fra et forskningsprojekt om hverdagslivets problematikker for unge på et socialpsykiatrisk botilbud i en stor dansk kommune. I forskningsprojektet gav peerarbejdernes² deltagelse anledning til refleksion over måden, hvorpå peers indgår i det konkrete arbejde, og hvordan

1. I den regionale behandlingspsykiatri kan samme tendenser måske spores i de ensretningsbevægelser, der har fundet sted inden for en årrække, hvor der i stigende grad tilbydes faste pakkeforløb. På den måde er der, for de fleste psykiatriske afdelingers vedkommende, gjort op med tradition for årelange indlæggelser, og de nuværende behandlingspakkeforløb baseres på antagelser om evidensbaseret og 'best practice' inden for feltet samt politiske målsætninger om behandlingsgarantier (Trojaborg, 2018).
2. Vi bruger betegnelsen peerarbejdere som reference til de personer, der agerer peerstøtte i hverdagen. Disse kan både være ansat på stedet eller komme i frivilligt regi. Disse skal ses som noget andet end stedets øvrige medarbejdere (ofte pædagoger, ergoterapeuter og sosu-assistenten).

deres arbejdsindsats er med til at kvalificere og understøtte de unges udviklingsbevægelser – samt hvorvidt de, på samme tid, kan virke modvirkende for det samme. Artiklens forehavende er således med afsæt i praksis at undersøge, *hvordan tilstedeværelsen af peerarbejdere på et socialpsykiatrisk botilbud for unge voksne bliver en del af de unges udviklingsbetingelser*, og dernæst kritisk reflektere over, *hvilken betydning dette kan have for de unges recoveryprocesser*. Formålet er at belyse nogle af de potentialer og paradokser, som kan være forbundet med peerfunktionen i praksis. Der skal ikke herske tvivl om, at implementeringen af peerstøtte i (social)psykiatrisk praksis bidrager konstruktivt på flere planer; det bidrager til en levendegørelse af recoveryfænomenet, det bibringer håb og er med til at almengøre den proces, det er at komme sig fra psykisk lidelse (Davidson et al., 2012; Korsbek & Petersen, 2016; Mutschler et al., 2021; Watson, 2019a). En politisk prioritering af området er således, efter vores mening, kærkommen og vigtig. Samtidig fordres en nysgerrighed, i forhold til hvorledes det, der nemt kommer til at fremstå entydigt positivt, også kan have utilsigtede – og potentielt uhensigtsmæssige – virkninger i praksis. Det er derfor ikke denne artikels forehavende at kritisere implementeringen af peerstøtte per se, men snarere at bidrage til rum for kritisk refleksion over måden, hvorpå peerstøtte også kommer til at virke i praksis. Dette er, efter vores mening, en nødvendig bestræbelse i det vedvarende arbejde med at kvalificere feltet og dermed understøtte menneskers recoveryprocesser bedst muligt.

Artiklen rammesætter først peerarbejdernes funktion og indtog i psykiatrien, hvorefter der redegøres for artiklens teoretiske og metodologiske forankring. I den efterfølgende analyse bruges konkrete empiriske nedslag til at åbne og nuancere potentielle problematikker og paradokser ved brugen af peerstøtte i socialpsykiatrien med henblik på yderligere at kvalificere feltet.

Indførelsen af peerstøtte i socialpsykiatrien

Inden for de seneste år har implementeringen af peerstøtte fået opmærksomhed som værende en væsentlig ressource i psykiatrien³. Forskning på området peger på, at peerstøtte er med til at øge kvaliteten i psykiatriens indsatser ved at spille en unik supplerende og anderledes rolle for mennesker med psykiske lidelser (Bellamy et al., 2017; Davidson, 2021; Korsbek & Petersen, 2016). I international sammenhæng vokser begrebet om peerstøtte frem i psykiatrien i starten af 1990'erne i kølvandet på den brugerbevægelse – recoverybevægelsen – der startede i 1970'erne med det formål at ændre den hidtil kendte psykiatri (Davidson et al., 2012). Recoverybevægelsen har gennem tiden ændret sig fra en mere radikal tilgang til et fokus på implementering af brugerinvolverende tiltag, hvilket blandt andet inkluderer peerstøtte (Ostrow & Adams, 2012). Gennem de seneste år har brugen af peerstøtte spredt sig på verdenskortet, og i Danmark kom det for alvor i fokus i forbindelse med Regeringens Psykiatri Udvalg i 2013, hvor der blev afsat midler til at implementere peerstøtte i indsatsen for mennesker med psykiske lidelser i perioden 2014-2017. Med henblik på yderligere kvalificering af indsatsen er der for nyligt blevet afsat 21 mio. kr. (i satspuljemidler) på sundhedsområdet for årene 2019-2022 (Sundhedsstyrelsen, 2019). En sådan politisk prioritering signalerer en anerkendelse af recoveryparadigmets hovedpointe om, at psykisk lidelse ikke (nødvendigvis) er et kronisk forhold, ligesom det afspejler de struktu-

3. Det bemærkes her, at det meste forskning er lavet med udgangspunkt i behandlingspsykiatrien. Peerstøtte er dog tænkt ind i behandlings- og socialpsykiatrien ud fra samme betingelser og med samme opdrag. Denne artikel omhandler socialpsykiatrien specifikt, og der bruges betegnelsen (social)psykiatrien, når vi ønsker at henvise til psykiatrien bredt set.

relle ændringer i måden, det psykiatriske system konkret udmøntes på. Af Socialstyrelsen defineres peerstøtte på følgende måde:

Støtte til forandring mod et bedre liv, som finder sted mellem to eller flere personer, der forbindes af fælles erfaringer i livet – i denne sammenhæng erfaringer med psykiske vanskeligheder samt med livet som bruger af de offentlige tilbud og med recovery (Socialstyrelsen, 2014, p. 4)

I denne definition ligger en forståelse af peerarbejderens funktion som orienteret mod det fællesskabskonstituerende med afsæt i ligeværdige relationer og motiveret af ønsket om recovery. Peerarbejderen skal således bidrage til at skabe udvikling ved at sætte sig ind i andres følelser og at dele egne erfaringer. Her bliver den personlige erfaring netop dét, der kvalificerer ligeværdigheden og muliggør noget kvalitativt andet end de professionaliserede relationer, som ellers tilbydes i de psykiatriske praksisser (Davidson et al., 2012; Davidson, 2021; Watson, 2019b).

I en dansk sammenhæng er fundamentet for peerstøttefunktionen dog stadig ikke formaliseret. I en rapport udgivet af Peer-Netværket Danmark i 2021 fremgår det, at en fjerdedel af de danske peerarbejdere ikke har gennemført en egentlig peeruddannelse (Poulsen & Sørgaard, 2021). På trods af den løbende udvikling af peerstøtte både nationalt og internationalt findes der ikke en formel fælles peeruddannelse (Machin, 2019), hvilket betyder, at størstedelen af dem, der agerer som peerarbejdere, i praksis har kvalificeret sig gennem forskellige kurser eller kortere uddannelsesforløb. Dette modsvarer, ifølge rapporten, også peerarbejdernes egne oplevelser af primært at være kvalificeret gennem enkeltstående kurser af varierende varighed (Poulsen & Sørgaard, 2021)⁴.

Teoretisk rammesætning

Denne artikel er teoretisk forankret i en kritisk kulturhistorisk psykologi, hvor fokus er på det dialektiske forhold mellem det enkelte subjekt og de konkrete betingelser, som vedkommendes hverdagsliv udspilles i relation til. I denne grundforståelse, der både dækker over den kulturhistoriske virksomhedsteori (Hedegaard, 2012; Stetsenko, 2013; Stetsenko & Arievitch, 2010) og den kritiske psykologi (Holzkamp, 2013; Dreier, 2016), ses det enkelte subjekt som en aktiv deltager i forskellige konkrete handlesammenhænge. Ved at tage del i den sociale praksis er subjektet altid i gang med at forsøge at få og udøve indflydelse på sine livsbetingelser ved at forhandle, koordinere og udforske i samarbejde med andre, samtidig med at vedkommende er i gang med at varetage eller forfølge egne aktuelle interesser (se Pedersen & Bang, 2016a). Det giver os en teoretisk opmærksomhed på, hvilket *handlerum* eller hvilken *handlesammenhæng* der er til rådighed i den konkrete socialpsykiatriske praksis, samt et analytisk blik for, hvilke konkrete *betingelser* deltagerne må forholde sig til, og som udgør et mulighedsrum for udvikling. Ved at flytte fokus fra individuel patologi til deltagelse i konkrete handlesammenhænge accentueres et blik på menneskers bestræbelser på at komme sig, som de udspiller sig i hverdagslivets praksisser og som koblet til reelle handlesammenhænge med konkrete betingelser for at blive til på nye måder. Således bliver subjektivitet ikke et isoleret individuelt forhold, men derimod et situeret kollektivt begreb om den

4. En række andre lande lader til at være længere fremme med mere formaliserede uddannelsesforløb end Danmark, men dette er dog også i en dansk kontekst et forhold, der ser ud til at være under løbende udvikling. Blandt andet ser vi, at VIA University College udbyder kurser rettet mod peerfagpersoner under overskriften 'Bliv klædt fagligt på til peer job i psykiatrien' (se <https://www.via.dk/efter-og-videreuddannelse/uddannelsesstilbud/moduler/bliv-klædt-fagligt-paa-til-peer-job-i-psykiatrien>).

enkeltes forankring i en konkret social og materiel verden (Stetsenko, 2013). Det betyder, at måden, hvorpå de konkrete (sociale) andre stiller sig til rådighed, bliver en ikke uvæsentlig del af de mulighedsbetingelser, der er for udvikling og dermed recovery. I denne forståelse adskiller recovery sig således ikke kvalitativt fra anden menneskelig udvikling, men må netop forstås som indlejret i – og uadskillelig fra – den enkeltes konkrete situerede udviklingsbetingelser; samfundsmæssige, institutionelle, relationelle og materielle.

For yderligere at nuancere vores analyse af den institutionelle handlesammenhæng, som det socialpsykiatriske botilbud udgør, trækker vi på en økologisk psykologisk forståelse af *omgivelsernes invitationskarakter* (Gibson, 1986; Bang, 2009; Pedersen & Bang, 2016b). Med afsæt i Gibsons (1986) *affordance*-begreb, der understreger gensidigheden mellem organismer og deres omgivelser, foreslår Bang (2009) en nuancering, hvor omgivelsernes invitationskarakter kan forstås som både materiel og social. Det er især denne sociale eller relationelle del, vi ønsker at fremhæve i vores forståelse af omgivelsernes invitationskarakter i den konkrete handlesammenhæng. Ved at inddrage en forståelse af (de sociale) omgivelseres invitationskarakter bliver det muligt at begribe, hvordan peerarbejderne bliver en konkret del af de unges udviklingsbetingelser, og hvordan den enkelte peerarbejder konkret, med sin måde at agere på, inviterer til nye måder at forstå sig selv på. Frem for blot at antage, at peerarbejdernes tilstedeværelse per automatik indgyder håb og understøtter recoveryprocesser, anlægger vi en analytisk nysgerrighed på de konkrete måder, hvorpå peerarbejdere inviterer de unge til at tænke sig selv og deres situation på særlige måder.

Som det fremgår af denne artikels indledning, er brugen af peer-to-peer-indsatser, bl.a. i form af peerstøtte⁵, en aktuell politisk målsætning på det (social)psykiatriske område, hvilket udmøntes i både regionalt og kommunalt regi. For at tydeliggøre, hvordan det politiske fletter sig ind i hverdagslivet på situerede og dermed varierede måder, vil vi trække på et begreb om *hverdagslivets politik* (Røn-Larsen, 2019). Politiske tiltag – i denne sammenhæng implementeringen af peerstøtte – kan netop karakteriseres ved en mangfoldighed af udfald, alt efter hvordan og i hvilke praksisser de implementeres. Som Røn-Larsen (2019, p. 845) påpeger: “[...] *they have different, unpredictable, yet not coincidental meanings, according to the different local practices they play into – and the different political struggles they are entangled with locally*”. En sådan forståelse muliggør et blik for, hvordan de udviklingsbetingelser, der gør sig gældende og skabes i en socialpsykiatrisk praksis, netop må forstås i relation til implementering af overordnede politikker. Det kan have den konsekvens, at det, der står klart som politisk dagsorden, kan være anderledes udfordrende at implementere i praksis, eller – som de empiriske nedslag også vil illustrere – at der kan opstå diskrepans mellem den politiske intention og måden, hvorpå denne konkret udmøntes i praksis.

Empirisk rammesætning

Artiklens empiriske materiale stammer fra et forskningsprojekt, der omhandlede unge voksnes hverdagsliv på et socialpsykiatrisk botilbud med det formål at udforske, hvad der blev oplevet som udfordrende og problematisk i forhold til at komme sig. Det empiriske materiale består af feltnoter fra deltagerobservationer, der er foretaget løbende og regelmæssigt over et år på et §107-botilbud (Serviceloven, 2018) i en stor dansk kommune⁶. Her deltog to forskere⁷ i hverdagen, som den bød sig til med filmsceancer i stuen, snakke over en smøg

5. Denne politiske målsætning omfatter også andre tiltag, fx patientuddannelser, der er organiseret som (ofte manualbaserede) peer-to-peer-forløb (se fx Dinesen, Albrechtsen & Pedersen 2019 for en diskussion).

6. Af forskningsetiske hensyn er både kommune, konkret botilbud og deltagernes navne efterfølgende anonymiseret.

7. Det empiriske arbejde er udført af artiklens ene forfatter, S. Pedersen, og forskningsassistent B.S. Mørkeberg.

i haven, madlavning samt samtaler på værelset og på gangene. Dette har undervejs været med til at kvalificere den forskningsmæssige opmærksomhed og skærpe blikket for de modsigelser eller potentielt konfliktsuelle samspil, der udspillede sig i praksis, samt for de unges oplevelse af handlemuligheder og rum for nye selvforståelser.

Metodologisk er projektet forankret i en dansk praksisforskningstradition (Bang, 2009; Hedegaard, 2012; Højholt, 2005) og har således som grundlæggende præmis, at viden er uadskillelig fra praksis og må skabes i tæt relation hertil (Højholt, 2005; Jensen, 2001). Det centrale i denne tradition er netop det situerede studie af måden, hvorpå mennesker konkret og aktivt forholder sig til deres hverdagslivsbetingelser, som de til dels selv er med til at skabe og opretholde. For at forstå, hvad der er på spil i menneskers tilværelse, må vi derfor interessere os for den konkrete handlesammenhæng, som de er en del af, og hvilke grunde de handler ud fra. Eller med andre ord: hvad det er for en rettethed eller motivation, de forsøger at indfri, og hvilke institutionelle krav eller fordringer de bliver mødt med.

Når viden antages 'at bo' i praksis, implicerer det en åben og dialogisk forskningstilgang, hvor forskeren netop må lade sig guide til at begribe det relevante i *praksis*. Det forudsætter en deltagelse og åbenhed for nuancering – og for at lade sig overraske eller 'forstyrre' af problematikker eller drejninger af problematikker, som man ikke nødvendigvis havde blik for, inden man blev deltager i den konkrete sammenhæng. Artiklens tematikker er således fremkommet gennem dels vores deltagelse i praksis og en teoretisk nysgerrighed på modsætningsfulde mulighedsbetingelser, dels gennem læsninger af det samlede materiale, efter feltarbejdet var afsluttet. I praksis har vi netop forsøgt at have blik for de konkrete udviklingsbetingelser, som de unge beboere på stedet havde til rådighed, og hvor disse kunne fremstå uklare, mudrede, forvirrende eller modsætningsfulde. Vores efterfølgende læsninger af det samlede materiale var guidet af vores teoretiske opmærksomhed og medførte, at flere forskellige tematikker stod frem som ikke blot analytisk interessante, men også sigende for praksis – herunder brugen af peerstøtte.

Analysen struktureres overordnet som to forskellige tematikker, der dukkede op i relation til brugen af peerstøtte på botilbuddet; disse omhandler *mødet mellem politiske målsætninger og konkret praksis* samt *peerstøttes betydning for det udviklingsmæssige mulighedsrum*. Disse tematikker kvalificeres af flere forskellige empiriske nedslag, der analyseres med afsæt i de førnævnte teoretiske opmærksomheder. De to overordnede tematikker er valgt, fordi de til sammen giver et blik på spændvidden i, hvorledes peerarbejdere 'kommer i spil' i praksis. De empiriske eksempler er ikke udvalgt med henblik på at udpege 'det værste' eller 'det bedste', men for at belyse og nuancere de til tider paradoksale sammenhænge, der knytter sig til brugen af peerstøtte. Hensigten er således at udforske de udfordringer, der fremtræder i hverdagslivet, med henblik på situeret generalisering (Busch-Jensen & Schraube, 2019; Schraube & Højholt, 2019, Valsiner, 2015), altså en anerkendelse af, at vi kan lære noget om det almene ved at nærstudere det partikulære. Tilsammen udfordrer eksemplerne den entydighed, der på et politisk plan kan være forbundet med brugen af peerstøtte, og viser en spændvidde, som forskningen må interessere sig yderligere for, hvis vi ønsker at bidrage til feltets videre kvalificering.

I analysen trækker vi på flere peerarbejders tilstedeværelse på botilbuddet, men af etiske hensyn har vi valgt ikke at skelne mellem dem og henviser således blot til en generisk 'peerarbejder'. Ydermere er det ikke den enkelte peerarbejders opgavevaretagelse, der er interessant, men derimod det at få eksemplificeret og åbnet det modsætningsfulde i praksis. De respektive peerarbejdere, der henvises til i analysen, er begge betydelig ældre end de unge, de arbejder med, og er således 'peers' i den forstand, at de deler erfaringer med psykiske vanskeligheder, men er ikke 'peers' i betydningen 'jævnaldrende'.

Analysenedslag 1: Når politiske målsætninger møder konkret praksis

Indskrivning af peerstøtte som del af en politisk målsætning på (social)psykiatriområdet afspejler og formidler på samme tid en række ønsker og håb, der situeres i praksis på forskellige og konkrete måder. Med formaliseringen af brugen af peerstøtte tydeliggøres det, hvordan politiske visioner og mål indskrives i lokale jobopslag og dermed bliver en nedskreven (kontraktligt) forpligtelse mellem peerarbejder og den lokale arbejdsgiver.

Fra forskellige opslag vedr. ansættelse som peerarbejder på de socialpsykiatriske tilbud i den pågældende kommune (fra hhv. 2019 og 2021) kan følgende fremhæves:

I den kommunale fremstilling af den ideelle peerarbejder skitseres et *"anerkendende"* og *"rummeligt"* menneske med gode *"samarbejds- og kommunikationsevner"*, som ønsker at arbejde *"respektfuldt sammen med mennesker med særlige behov"*. Her forventes man at *"have balance og indsigt i egne følelser"* og *"at inspirere [...] og støtte beboerne i at finde mening og formål i hverdagen"* ved at bruge sin *"egen levede erfaring"*. Det er således vigtigt, at de unge ikke føler sig *"dømt og vurderet"*, men derimod *"mødt og forstået"*, og at man understøtter deres udvikling af selvbestemmelse.

Som ovenstående illustrerer, tænkes peerarbejdere ind i varetagelsen af det respektive botilbuds kerneopgave: at rammesætte de unges udvikling, støtte op om deres selvbestemmelse og deres greb om tilværelsen. Peerarbejderne forventes således at bidrage til den overordnede *handlesammenhæng*, som botilbuddet udgør, med særligt afsæt i egne erfaringer med at komme sig. Som opdrag fremstår dette relativt entydigt og uproblematisk, men i praksis udfordres denne entydighed i forhold til forventninger og måder at stille sig relevant til rådighed på. Eksempelvis kan der spores en vis ambivalens hos en af de unge, Hasan:

Hasan: *"Han (peerarbejderen) er en slags Dr. Phil for beboerne"*.

Forsker: *"Er det, fordi han er særlig godt at snakke med?"*.

Hasan: *"Ja ... men nogle gange hjælper han mere ved at lave hjælp til selvhjælp, hvor jeg egentlig godt ville have, at han mere hjalp mig"*.

Forsker: *"Hvordan det?"*.

Hasan: *"Altså, at han bare talte med mig ... i stedet for at sige noget, jeg godt ved i forvejen"*.

I vores videre samtale anerkender Hasan, at hjælp til selvhjælp nok er meningsfuldt, men han synes alligevel, at det ville være rart, hvis *"man bare kunne snakke, uden at have en følelse af at den anden havde et projekt for med at få én selv til at sige ting, man godt vidste i forvejen"*. I Hasans fremstilling er det tydeligt, at man kan spørge "Dr. Phil" om alt, men samtidig er det svært at få et *autentisk* møde med en ligeværdig. Hasan skitserer her en fornemmelse af, hvad han har brug for for at komme sig, og påpeger samtidig, at peerarbejderen som en del af hans relationelle betingelser ikke tilbyder dette. I hverdagens konkrete praksissammenhænge skal peerarbejderen således agere i et spændingsfelt mellem at udøve 'hjælp til selvhjælp' og imødekomme beboernes ønske om at blive hjulpet og føle sig set og mødt på autentiske måder. Eksemplet viser, hvordan det politiske opdrag – om, at socialpsykiatriens brugere skal føle sig mødt – søges imødekommet, men måske ikke er så nemt at indfri trods gode intentioner (Røn-Larsen, 2019).

Et andet eksempel udspiller sig i en samtale mellem de to beboere Karen og Alberte:

Karen: *"Så altså han (peerarbejderen) har jo ikke været her længe, men han var også lidt irriterende, ikke? Han snakkede hele tiden"*.

Alberte stemmer i: *"Ja, han pralede bare så meget. Jeg gik engang en tur med ham, og der snakkede han bare nonstop. Det var så irriterende"*.

Eksemplet viser de to unge beboeres irritation over, hvor meget peerarbejderen fylder med sit eget; de oplever, at han 'snakker nonstop', og han 'praler'. Han fremstår derfor ikke, i denne situation, som et positivt indslag, men snarere et irritationsmoment, eller en person, hvis tilstedeværelse skal tolereres. Dette står i ret skarp kontrast til peerarbejderens egen opfattelse af hans relation til beboerne, og hvilken betydning hans tilstedeværelse har:

Peerarbejderen er netop kommet tilbage efter at have været ude at købe en shawarma med Karen. Karen har demonstrativt sat sig i sofaen og spiser sin shawarma. Deres tur ud af huset var kulminationen på en længere konflikt mellem Karen og det øvrige personale om, hvorvidt hun skulle sidde i sofaen og spise eller ej.

Peerarbejderen (henvendt til forskeren): *"Ja, jeg må jo sige, at Karen har været en virkelig positiv oplevelse. Ja (henvendt til Karen), nu snakker vi lige om dig i 3. person, det er o.k., ik'?"*. Han venter ikke på svar, inden han fortsætter. Karen løfter blikket, men kommenterer ikke yderligere. *"Nogle steder er det jo ikke okay for personalet. Men Karen har været en positiv oplevelse fra starten, når man kommer her som ny og er usikker, og vi har nogle ret gode snakke om ting, der ikke vedkommer jer (underforstået forskeren og det øvrige personale), når vi er ude at gå, og jeg siger jo også til hende, at hun skal bare sige til, så vil jeg gerne komme noget mere. Jeg kan ret godt li' hende"*. Karen kigger op og siger lidt mekanisk: *"Ja ja, jeg kan også godt li' dig"*.

I dette empiriske nedslag får vi indirekte indsigt i et konfliktuelt samspil mellem Karen og botilbuddets personale. Her tydeliggøres det, hvordan forskellige dagsordener er i spil i praksis (Højholt, 2001): Personalet har en dagsorden om at understøtte struktur i Karens hverdagsliv (som giver anledning til konflikt og dermed et potentielt udviklingsrum, hvis konflikten håndteres, jf. Riegel, 1975), Karen har en modvilje mod at ændre sin nuværende praksis, og peerarbejderen fremhæver betydningen af et eksklusivt samtalerum (mellem ham og Karen), hvor personalet ikke har adgang. Her tilbyder peerarbejderen således Karen 'en vej ud' af kravsituationen, der nok kan synes hensigtsmæssig på et umiddelbart plan, men som samtidig kan forstås som en *restriktiv handling*, fordi den ikke hjælper Karen med at overskride sine betingelser og udvide sit handlerum, og dermed handle på sine interesser på sigt (Dreier, 2016; Holzkamp, 2013). Disse gentagne muligheder for 'at slippe væk' fra situationer, hvor Karen oplever, at der stilles krav til hende, risikerer over tid at bidrage til, at den udviklingsmulighed, der netop ligger i at møde og håndtere nye krav, *ikke* gribes, og hun fastlåses dermed i sin nuværende tilværelsesposition. (Udviklings)vejen frem går netop gennem det at forholde sig til – og udvikle rådighed over – det fælles forpligtende i huset samt de institutionelle krav, der på sigt kan åbne nye handlerum og nye handlekompetencer for hende (Hedegaard, 2012). Her bliver det manglende samarbejde mellem peerarbejderen og det øvrige personale altså potentielt problematisk i forhold til at understøtte Karens udviklings- og recoveryproces. Dermed ikke sagt, at der ikke kan finde vigtige udviklingsbevægelser sted i den eksklusive relation til peerarbejderen, men det bliver påfaldende, hvordan samtalen primært omhandler peerarbejderen, og hvordan Karen objektgøres som en, der 'er en positiv oplevelse' for ham, ligesom hun omtales i 3. person, selvom hun sidder ved siden af. Eksemplet giver ikke et indtryk af, at peerarbejderen har blik for den komplekse sociale situation (jf. Hedegaard, 2012), som Karen befinder i, og hvad hans egen rolle i den er.

Sammenholdt med det forrige empirinedslag, hvor Karen og Alberte ytrede sig negativt om peerarbejderen, tydeliggøres en diskrepans i den betydningstilskrivelse, der finder sted omkring peerstøtte. Det giver anledning til et spørgsmålstejn ved, hvem peerarbejderens tilstedeværelse skal tjene – hvem er til for hvem i denne relation? Yderligere sammenholdt

med den politiske målsætning, som engagementet af peerarbejdere i praksis afspejler, næres denne uklarhed om, hvorvidt peerarbejderen egentlig er med til at udvide Karens *handle- og udviklingsrum* og understøtte hendes udvikling. Ligeledes illustrerer eksemplerne, at der ikke er en automatisk sammenhæng mellem tilstedeværelsen af peerarbejdere i praksis og en entydig meningsfuldhed for stedets beboere. Der åbnes således for en kritisk refleksion over peerarbejderens kvalificering og forståelse af den komplekse handlesammenhæng, som vedkommende er en del af, over samarbejdet mellem peerarbejdere og det øvrige personale og endelig over, hvorledes politiske målsætninger kommer i spil i konkrete praksissammenhænge – og både gør det, de er tiltænkt, og samtidig noget helt andet.

Analysenedslag 2: Peerstøttes betydning for det udviklingsmæssige mulighedsrum

Jf. denne artikels teoretiske forankring må menneskers *handle- og udviklingsmuligheder* forstås som tæt sammenvævet med deres konkrete omgivelser og de praksisser, de er en del af. Disse er foranderlige og udgør således et dynamisk rum for forhandling af, hvem 'vi' er, og hvem og hvordan 'vi' kan blive. Som de øvrige sociale deltagere i praksis (her botilbuddet) bliver peerarbejderen en konkret del af det handle- og mulighedsrum, som de unge har til rådighed. Udgangspunktet er, at peerarbejderen med afsæt i egne erfaringer skal stille sig relevant til rådighed for den unge på en måde, der understøtter *den unges proces* med at komme sig. En proces, der vel at mærke ikke er defineret på forhånd, men er en udviklingsbevægelse over tid, som kan tage mange forskellige former. Det er således individuelt, hvordan éns recoveryproces tager form, men denne må altid ses i relation til de konkrete handlesammenhænge og fællesskaber, der er til rådighed (Topor, 2003; Topor et al., 2011). Som Stetsenko (2013) påpeger, er subjektiviteten ikke et afkoblet individuelt forhold, men er snarere 'collectivudal' – i betydningen samfundsmæssigt og kollektivt forankret. Vi bliver så at sige til *gennem* og *med* hinanden gennem egne og fælles engagementer omkring det, der betyder noget for os.

I relationen mellem beboeren Karen og peerarbejderen (som 'den sociale anden') er der ikke nødvendigvis enighed om, hvad der betyder noget i forhold til at komme sig, og der opstår således et potentielt spændingsforhold mellem det at gå foran med sin egen historie og det at give plads til andre måder at komme sig på:

Peerarbejderen forklarer over for forskeren og et par af beboerne, at han selv: "[...] havde ligget i sin seng i mange år og nu betød det rigtig meget for ham, at komme ud hver dag og føle, at han havde udrettet noget, når han gik i seng om aftenen".

Senere i samtalen siger han:

"Men jeg kommer kun noget mere, hvis der er nogen, der vil noget ... jeg gider ikke komme for at se fjernsyn". Karen, der ikke har fjernet sig fra sofaen foran fjernsynet i flere timer, fortrækker ikke en mine. Peerarbejderen taler meget højt, og det er uklart, hvem han egentlig henvender sig til. Han gentager: *"Jeg vil godt komme her noget mere, men kun, hvis der er et ønske hos de unge"*. Igen er der ingen kommentarer. Der er lidt stille, hvorefter han siger: *"Jeg kunne jo også selv have valgt at blive derhjemme og se fjernsyn, men jeg vælger jo at komme her. ... Så jeg kan gå i seng om aftenen og føle, at jeg har fået noget ud af dagen"*.

I ovenstående eksempel problematiserer peerarbejderen Karens handling – det, at hun ligger i sofaen og ser fjernsyn – ud fra sine egne recovery-erfaringer. Vi kan her kun spekulere i hans intention, som muligvis er et forsøg på at motivere Karen til at ændre sin nuværende

fjernsynskiggerpraksis. Med afsæt i Bang (2009) siger peerarbejderens kommentarer (om, hvordan man kommer sig) ikke blot noget om ham (og hans positivt definerede recovery), men udpeger ligeledes Karen som en, der *ikke* er i gang med samme positive udviklingsbevægelse. Og som, qua sin modvilje mod at rejse sig fra sofaen, tilsyneladende ikke er motiveret for at ændre praksis. Peerarbejderens handlinger har, jf. Bang 2009, en vis affordancekvalitet, fordi Karen herigennem lærer noget om, hvem hun er og kan blive. I denne situation introducerer peerarbejderens udmelding en normativitet og en demarkationslinje mellem 'rigtig' og 'forkert', i forhold til hvilken det kun bliver muligt for Karen at forstå sig selv som 'rigtig', hvis hun rejser sig fra sofaen. Hendes umiddelbare udviklingsrum bliver således snævert defineret ud fra, hvad der har fungeret for den pågældende peerarbejder.

Hvis vi ser på den handlesammenhæng, som Karen befinder sig i, har den en kompleks invitationskarakter, idet den tilbyder yderst modsatrettede invitationer og selvforståelsesoptioner: 1) Stuens konkrete materialitet (en stor blød sofa, et stort TV, et åbent rum) inviterer Karen til at tilbringe længere tid i sofaen, hvorfra der er overblik over husets mest centrale rum (køkken-alrummet), og hvor det er muligt at være 'alene' uden at være afkoblet det sociale. Ydermere er sofaen placeret lige uden for Karens (meget lille) værelse og fungerer således næsten som en forlængelse heraf; at opholde sig her og se fjernsyn og slappe af er på mange måder det, der inviteres til med de institutionelle rums materielle virkemidler og organisering. 2) Peerarbejderens kommentarer positionerer Karen som en, der gør 'det forkerte' og ikke er *rettet mod* det at komme sig, ud fra den implicite logik, at såfremt hun var det, ville hun selvfølgelig ændre adfærd. Peerarbejderens adfærd rummer således en meget direkte invitation til at gøre noget andet. Denne diskrepans mellem det materielle og det sociale invitationskarakterer kan potentielt kan være med til at fastholde Karen i en selvpfattelse af *ikke* at have greb om tilværelsen, eller forstærke en eventuel usikkerhed, i forhold til hvordan hun skal agere for at komme sig. Det kan gøre det svært for hende at tro på relevansen af egne handletilskyndelser (som i situationen er at blive i sofaen).

Den komplekse invitationskarakter, som vi så i ovenstående eksempel, bliver yderligere flertydig, når vi inddrager en verserende uklarhed om, hvorledes botilbuddet skal karakteriseres. Her kommer uklarheden i spil mellem peerarbejderen og det øvrige personale. På et personalemøde foreslår en af peerarbejderne, at stedet (officielt) italesættes som et 'kollektiv' frem for et 'bosted'. Hensigten er at understrege, at det er *her de unge bor* – det er ikke blot et midlertidigt opholdssted – og det har betydning, at det opleves som de unges *hjem*, et sted hvor de kan koble af, lade op, være til (se også Borg et al., 2005). Samtidig ville en ny italesættelse betone nogle almene forhold ved ungdomslivet snarere end at fremhæve det, der adskiller beboernes livsbetingelser fra andre unges. Selvom dette kan synes indlysende, er det grund til uenighed blandt peerarbejderen og noget af det øvrige personale. En af stedets pædagoger, Hanne, fastholder, at stedet *ikke* kan være nogens hjem: Botilbuddet er et *midlertidigt* opholdssted i en afgrænset periode, hvor man har behov for behandling. Det, at stedet skulle kunne være nogens hjem og samtidig være af midlertidig karakter, fremstår som en uoverstigelig modsætning for pædagogen, hvilket også kommer i spil i forhold til beboerne:

Hanne refererer, hvordan hun på et tidspunkt spurgte beboeren Karen om, hvorfor hun boede her, hvortil Karen svarede: "*fordi her er billigt*". For Hanne er dette problematisk, da opholdet på stedet må begrundes af nogle særlige behov for hjælp, som den unge gerne skal tilslutte sig og aktivt udvikle sig i forhold til. Direkte adspurgt siger Hanne: "*Det er jo meningen, at de skal være her midlertidigt. I kort tid. Og så er det ikke et hjem*".

Hvor peerarbejderen i det første eksempel indskærpede en særlig normativitet over for den unge (om, hvordan man kommer sig), ser vi i dette eksempel, hvordan peerarbejderen bidrager med en relevant betydningstilskrivning omkring den diskursive rammesætning af botilbuddet. Her er det peerarbejderen – og ikke pædagogen – der har blik for, hvad der kunne være af betydning for de unges recoveryproces, med fokus på hvordan *det opleves* at være i den særlige eksistentielle position, som de unge befinder sig i. Her tilbyder peerarbejderens forståelse for den større handlesammenhæng en modvægt til det mere institutionaliserede behandlingsblik, som pædagogen Hanne ligger for dagen. Ydermere bidrager peerarbejderen her til at bygge bro mellem det institutionaliserede hverdagsliv og et ungdomsliv *uden for* den institutionelle sammenhæng ved at fremhæve det almene og procesuelle frem for det patologiske – og er således med til at skabe andre deltagelses- og udviklingsmuligheder for de unge (Stetsenko, 2013; Pedersen & Bang, 2016a).

Diskussion: Peerstøtte på kanten af praksis?

Den politiske fremstilling af peerstøtte i (social)psykiatrisk regi fremstår som et entydigt positivt tiltag, der kun kan anskues som et fremskridt i tilgangen til mennesker med psykiske vanskeligheder – som en reel anerkendelse af, at mennesker kommer sig fra psykisk sygdom, og at det i denne forbindelse er vigtigt at have nogle relevante 'andre' at spejle sig i. Anderledes flertydigt viser dette sig at være, når man undersøger konkrete samspil mellem peerarbejdere, øvrigt personale og de unge psykiatribrugere i praksis. Som ovenstående analyser peger på, er peerarbejdere flettet ind i de til tider konfliktfyldte dynamikker, der i forvejen udspiller sig i socialpsykiatrien, fx om, hvad det midlertidige opdrag betyder for måden, hvorpå 'hjemlighed' italesættes og handles i praksis, eller i forhold til hvilke og hvor mange krav man kan stille til beboerne i forhold til at vise deres motivation for at komme sig på bestemte måder. Her bliver peerstøtte en samtidig vigtig og vægtig stemme ind i et professionaliseret felt, der ofte må tangere relationelle hensyn og omsorgsopgaver med økonomiske rationaler og standardiserede arbejdsgange.

Kigger vi nærmere på sammenhængen mellem det formelle opdrag til peerstøtte og måden, hvorpå denne opgave til tider forvaltes i praksis, giver det anledning til en kritisk refleksion over måden, hvorpå peerarbejdere agerer, og hvordan det, der bidrages med, potentielt modarbejder det, som botilbuddet – og dermed indsatsen som helhed – skal forsøge at understøtte, nemlig de unges recovery. Det er en grundpræmis, at peerarbejders primære kvalificering består i egne erfaringer med – samt det at komme sig fra – psykiske vanskeligheder. Herudover forventes en rummelighed og empati for de mennesker, man arbejder med, uanset hvilken form deres udfordringer eller personlige forsøg på at komme sig tager. I analysen bliver det påfaldende, hvorledes peerarbejderens egne erfaringer kommer til at fylde: Ved at trække på egne erfaringer efterkommer han det formelle opdrag, men måden, det gøres på, tilbyder en selvforståelse til Karen som problematisk eller 'handelnde forkert' i forhold til at komme sig. Det interessante er, at denne udpegning af Karen ikke bunder i en udforskning af hendes konkrete handlegrunde eller motiver, men snarere i en relativt entydig forståelse af, hvad der skal til for at få det bedre. Her får 'egne erfaringer' forrang for det 'anerkendende og rummende møde', som peerstøttefunktionen også indebærer, og peerarbejderens adfærd risikerer således at fremstå bedrevidende og indirekte dømmende, uagtet gode intentioner om det modsatte.

Analysen peger på nogle underliggende spændinger, der eksisterer i forhold til peerstøtte i praksis, herunder en uklarhed om, hvorvidt peerarbejders opdrag er tænkt som *inspiration* i forhold til recovery eller egentlig *retnings- og handlingsanvisende*. En af peerar-

bejderne pointerer selv, hvordan han *"ikke skal fortælle nogen, hvad de skal"*, hvilket qua hans konkrete måde at agere på i praksis kommer til at fremstå selvmodsigende (fx når han fremhæver, hvordan det at se fjernsyn er uhensigtsmæssigt i forhold til recovery). Således bibringer nogle peerarbejdere en særlig normativitet – baseret på egne erfaringer – som let kommer til at fremstå som 'det rigtige at gøre' på en entydig måde. Denne iagttagelse er i tråd med forskning af bl.a. Moran et al. (2013), Mowbray, Moxley & Collins (1998), Rebeiro Gruhl et al. (2015) og van Erp et al. (2010), der finder, at samarbejdet med brugerne (herunder grænsesætning og autenticitet) er en vedvarende udfordring i praksis.

Ydermere peger analysen på, at samarbejdet mellem peerarbejdere og det øvrige personale kan være udfordrende i praksis, hvilket ligeledes understøttes af eksisterende forskning inden for feltet (Gates & Akabas, 2007; Kemp & Anderson, 2012; Vandewalle et al., 2016). Analysens eksempler viser, hvordan de spændinger, der kan opstå i samarbejdet, er sammenvævet med de uklarheder som praksis rummer, bl.a. i forhold til det (politisk bestemte) 'midlertidige ophold' og betydningen af at have et hjem, eller mellem betydningen af det 'at gøre noget aktivt' og det 'at slappe af'. I hverdagens travle praksis er peerarbejderne ofte dem, der har tid, og peerstøttefunktionen på botilbuddet kommer derfor let til at fungere som et mellemlid mellem de unge og det øvrige personale. I analysen ser vi, hvordan peerarbejderne har et alment og udviklingsorienteret blik på de unge, i forhold til *hvad der betyder noget* (fx i forhold til at bo i 'kollektiv' frem for på 'bosted') og således er med til at fastholde en forståelse af, at de unges tilværelser er andet og mere end patologi, og at de unge skal kunne fungere i andre samfundsmæssige kontekster. Men samtidig viser eksemplerne i analysen også, hvordan peerarbejdere risikerer at blive 'mellemlid' – i betydningen nogle, der 'står imellem' de unge og det øvrige personale på en forstyrrende måde i forhold til de udviklingsopgaver, som de unge står over for. Her bliver det potentielt problematisk, at peerarbejderne ikke er forpligtet på de unges udviklingsplaner på samme måde som det øvrige personale. Jf. Hedegaard (2012) og Riegel (1975) opstår udviklingsmulighederne netop i de konfliktsfulde spændingsfelter, eller kriser, der kan opstå mellem personlig motivation og institutionelle krav og fordringer. Sådanne spændingsfelter eller kriser kan blive vigtige og konstruktive udviklingskatalysatorer for nye motiver, deltagelsesformer og handlingskompetencer, såfremt de bliver grebet på hensigtsmæssige måder. Når peerarbejderen i Karens tilfælde tilbyder 'en vej ud' og 'et rum, hvor andre ikke har adgang', risikerer det at blive et 'mellemlid', der nok kan virke konfliktnedtrappende i situationen (og afværge krisen), men samtidig risikerer at modarbejde Karens recoveryproces på sigt (ved at afmontere udviklingsmuligheden).

Når peerarbejdere således kan bevæge sig ind og ud af praksis og koble sig momentant på de (udviklings)dynamikker, der udspiller sig, indebærer det en risiko for, at noget af det udviklingsarbejde, der foregår – og skal foregå – for og med socialpsykiatriens brugere (her botilbuddets unge beboere) potentielt undermineres eller vanskeliggøres. Samtidig er brugen af peerstøtte behæftet med en vis institutionel stolthed, eftersom det indikerer, at man tager recoveryopdraget seriøst. Det gør det potentielt vanskeligt at anfægte peerarbejdernes indsats i praksis, hvilket indebærer en risiko for, at de kommer til at agere på et 'parallelspor' i forhold til det øvrige personale. Her taler vi ind i en gennemgående problematik knyttet til brugen af peerstøtte, der omhandler, hvordan peerarbejdere ofte føler sig stigmatiseret eller underlagt et særligt magthierarki, der placerer dem 'på kanten af praksis' (Gates & Akabas, 2007; Kemp & Anderson, 2012; Vandewalle et al., 2016; Watson, 2017). Denne problematik kommer til udtryk på mange måder og er, ud over at være en problematik for peerarbejderen, også en problematik, der potentielt vedrører de unge, hvis udvikling (og recovery) peerarbejdernes tilstedeværelse skal være med til at understøtte.

Artiklens eksempler illustrerer det paradoksale, at peerstøtte på samme tid potentielt indfrier og modarbejder politiske målsætninger, i og med tilstedeværelsen af peers både er yderst hensigtsmæssig og meningsfuld i forhold til en recoverydagsorden og samtidig – hvis rammesætningen ikke fungerer – risikerer at forplumre det udviklingsarbejde, som den socialpsykiatriske indsats i bund og grund handler om.

Hensigten med brugen af peerstøtte, der til dels handler om at skabe brydninger i det institutionaliserede rum og åbne nye og andre perspektiver for udvikling, får således en paradoksalt karakter, hvor den hensigtsmæssige brydning samtidig risikerer at blive en modarbejdende faktor i relationen mellem de unge og det øvrige personale. Hvis sådanne faldgruber skal undgås, peger det på vigtigheden af, at brugen af peerstøtte i langt højere grad integreres i det daglige arbejde og forpligtes fagligt, uden dog at underminere det forhold, at peerarbejders primære faglighed netop består i de levede erfaringer. Det fordrer en klarere lokal forankring af brugen af peerstøtte, der netop tager højde for, hvordan peerstøtte bedst integreres i den specifikke sammenhæng, og hvordan det spiller sammen med stedets udviklingsforståelse i øvrigt, hvis man vil undgå, at peerstøtte bliver et tiltag 'på kanten' af det udviklingsarbejde, der foregår, eventuelt med utilsigtede effekter til følge.

Afrunding

Det at komme sig fra psykisk lidelse er en udviklingsproces, der finder sted i situerede handlesammenhænge med konkrete materielle, sociale og relationelle betingelser, der tilsammen udgør de mulighedsrum, der stilles til rådighed og kontinuerligt skabes af de konkrete deltagere. På den måde er den enkelte psykiatribrugers – i dette tilfælde en ung voksen – dybt spundet ind i og afhængig af, hvilke sociale andre der er til stede, og på hvilke måder disse er med til at samskabe og betydningssætte særlige handlemuligheder. I denne artikel udgør peerarbejdere (som en del af botilbuddets sociale ressourcer) således 'Dr. Phil' og nogen, der 'har noget for' med de unge på særlige måder, og som har særlige ideer om, hvordan man bedst kommer sig. Disse potentielle modsætninger bliver en – sikkert uundgåelig – del af praksis, og dermed en del af det udviklingsrum, som stedets unge voksne må navigere og forankre deres recoveryproces i.

Uafhængigt af peerstøtte vedbliver socialpsykiatriens kerneopgave at være den samme: at bedst muligt understøtte menneskers (udviklings)arbejde med at komme sig. Her kan peerarbejdere på mange måder være yderst inspirerende og relevante samarbejdspartnere. Udfordringen er dog, at vi i praksis risikerer at få byttet rundt på subjektpositionerne i spørgsmålet om, *hvem* der er til for *hvis* udviklingsproces, og at vi, ud fra en misforstået hensyntagen, får svært ved at anfægte måden, hvorpå peerstøtte udmøntes i praksis.

Denne artikels analyser peger først og fremmest på en *flertydighed*, når vi ser på, hvordan peerstøtte fungerer i praksis, hvilket udfordrer det entydigt positive opdrag, der ligger i de politiske målsætninger. Det fordrer en nysgerrighed i forhold til *hverdagslivets politik* og de kompleksiteter, som gode politiske målsætninger i praksis skal være virksomme i. På samme måde er effekten af peerstøtte ikke noget, der kan evalueres eller forstås uafhængigt af de paradokser og spændinger, der er en del af socialpsykiatrien. Peerstøtte er flettet ind i et ual af komplekse samvirkende faktorer, der bl.a. omhandler de konkrete institutionelle betingelser, samarbejdet mellem peerarbejdere og det øvrige personale, den enkelte peerarbejders kompetencer, og hvordan vedkommende indgår i den institutionelle hverdagsdynamikker. Samtidig er det vigtigt, at vi sikrer, at det at arbejde progressivt med recoverydagsordener, hvor peerstøtte har en helt central rolle, ikke risikerer at spænde ben for det udviklingsarbejde, som de pågældende institutionelle sammenhænge har til opgave at faci-

litere og understøtte. Og det kræver, at vi tør se på brugen af peerstøtte i konkrete praksissammenhænge og lære af de udfordringer og paradokser, der opstår.

Det spørgsmål, der stadig ligger foran os – både i praksis og forskningsmæssigt – omhandler således, *hvordan* man indtænker en ny form for, hvad man med rette kunne betegne '3. faggruppe'. Spørgsmålet er således ikke, om peerstøtte skal anvendes, men derimod *på hvilke måder*. Den øgede politiske prioritering af området bør derfor ledsages af en samtidig udforskning af, hvorledes peerstøtte tænkes ind i hverdagslivet i diverse institutionelle sammenhænge, samt en mere formel kvalificering af peerarbejdere, der ligger ud over, hvad egne erfaringer kan bibringe – til gavn for både peerarbejdere og feltet.

Takk

En særlig tak til B.S. Mørkeberg for hans store andel i det empiriske arbejde.

Referencer

- Asad, S. & Chreim, S. (2016). Peer Support Providers' Role Experiences on Interprofessional Mental Health Care Teams: A Qualitative Study. *Community Mental Health Journal*, 52(7), 767–774. <https://doi.org/10.1007/s10597-015-9970-5>
- Bang, J. (2009). An Environmental Affordance Perspective on the Study of Development. Artefacts, Social Others, and Self. I M. Fleer, M. Hedegaard & J. Tudge (Red.), *Childhood Studies and the Impact of Globalization: Policies and Practices at Global and Local Levels*. World Yearbook of Education (s. 161–181). Routledge.
- Bellamy, C., Schmutte, T. & Davidson, L. (2017). An update on the growing evidence base for peer support. *Mental Health and Social Inclusion*, 21(3), 161–167. <https://doi.org/10.1108/MHSI-03-2017-0014>
- Borg, M., Sells, D., Topor, A., Mezzina, R., Marin, I. & Davidson, L. (2005). What Makes a House a Home: The Role of Material Resources in Recovery from Severe Mental Illness. *American Journal of Psychiatric Rehabilitation*, 8(3), 243–256. <https://doi.org/10.1080/15487760500339394>
- Busch-Jensen, P. & Schraube, E. (2019). Zooming in zooming out: Analytical strategies of situated generalization in psychological research. I C. Højholt & E. Schraube (Red.), *Subjectivity and knowledge: Generalization in the psychological study of everyday life* (s. 221–241). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-29977-412>
- Cabral, L., Strother, H., Muhr, K., Sefton, L. & Savageau, J. (2014). Clarifying the role of the mental health peer specialist in Massachusetts, USA: insights from peer specialists, supervisors and clients. *Health & Social Care in the Community*, 22(1), 104–112. <http://doi.org/10.1111/hsc.12072>
- Davidson, L., Bellamy, C. Guy, K. & Miller, R. (2012). Peer support among persons with severe mental illnesses: a review of evidence and experience. *World psychiatry: official journal of the World Psychiatric Association (WPA)*, 11(2), 123–128. <https://doi.org/10.1016/j.wpsyc.2012.05.009>
- Davidson, L. (2021). Recovery-bevægelsens historiske og konceptuelle rødder. I J. Oute & K. Jørgensen (Red.), *Recovery-orienterede praksisser – i velfærdsinstitutioner og civilsamfund* (s. 27–42). Samfundslitteratur.
- Dinesen, M. R., Albrechtsen, S. L. R. & Pedersen, S. (2019). En selvfølgelig succes: en kritisk udforskning af patientuddannelsers subjektiveringspraksis. *Nordiske Udkast*, 47(1), 38–55.
- Dreier, O. (2016). The Conduct of Everyday Life – Implications for Critical Psychology. I C. Højholt & E. Schraube (Red.), *Psychology and the Conduct of Everyday Life* (s. 15–33). Routledge.
- Gates, L. & Akabas, S. (2007). Developing strategies to integrate peer providers into the staff of mental health agencies. *Adm. Policy Ment. Health Ment. Health Serv. Res.*, 34(3), 293–306. <http://doi.org/10.1007/s10488-006-0109-4>
- Gibson, J. J. (1986). *The Ecological Approach to Visual Perception*. Psychology Press.

- Hedegaard, M. (2012). Analyzing Children's Learning and Development in Everyday Settings from a Cultural-Historical Wholeness Approach. *Mind, Culture, and Activity*, 19(2), 127–138. <https://doi.org/10.1080/10749039.2012.665560>
- Holzkamp, K. (2013). Basic Concepts of Critical Psychology. I E. Schraube & U. Osterkamp (Red.), *Psychology from the Standpoint of the Subject – Selected Writings of Klaus Holzkamp* (s. 19–27). Palgrave Macmillan.
- Højholt, C. (2001). *Samarbejde om børns udvikling – deltagere i social praksis*. Gyldendal Uddannelse.
- Højholt, C. (2005). Præsentation af praksisforskning. I: C. Højholt (Red.), *Forældresamarbejde – forskning i fællesskab* (s. 23–46). Dansk Psykologisk Forlag.
- Jensen, U. J. (2001). *Mellem social praksis og skolerisk fornuft*. Forlaget Filosofia.
- Kemp, V. & Henderson, A. R. (2012). Challenges faced by mental health peer support workers: peer support from the peer supporter's point of view. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 35(4), 337–340. <http://doi.org/10.2975/35.4.2012.337.340>
- Korsbek, L. & Petersen, L. (2016). Peerstøtte i de etablerede psykiatriske og psykosociale indsatser – hvad siger litteraturen om effekten? *Tidsskrift for psykisk helsearbejd*, 12(4), 288–304. <https://doi.org/10.18261/issn.1504-3010-2016-04-02>
- Machin, K. (2019). Peer Support Training. I E. Watson & S. Meddings (Red.), *Peer Support in Mental Health* (s. 99–113). Palgrave Macmillan.
- Moran, G. S., Russinova, Z., Gidugu, V. & Gagne, C. (2013). Challenges Experienced by Paid Peer Providers in Mental Health Recovery: A Qualitative Study. *Community Mental Health Journal*, 49(3), 281–291. <http://doi.org/10.1007/s10597-012-9541-y>
- Mowbray, C.T., Moxley, D.P. & Collins, M.E. (1998). Consumers as mental health providers: first-person accounts of benefits and limitations. *The Journal of Behavioral Health Services & Research*, 25(4), 397–411. <http://doi.org/10.1007/BF02287510>
- Mutschler, C., Bellamy, C., Davidson, L., Lichtenstein, S., & Kidd, S. (2021). Implementation of peer support in mental health services: A systematic review of the literature. *Psychological Services*. <https://doi.org/10.1037/ser0000531>
- Ostrow, L. & Adams, N. (2012). Recovery in the USA: From politics to peer support. *International review of psychiatry*, 24(1), 70–78. <https://doi.org/10.3109/09540261.2012.659659>
- Pedersen, S. & Bang, J. (2016a). Youth Development as Subjectified Subjectivity – a Dialectical-Ecological Model of Analysis. *Integrative Psychological and Behavioral Science*, 50(3), 470–491. <https://doi.org/10.1007/s12124-015-9337-z>
- Pedersen, S. & Bang, J. (2016b). Historicizing affordance theory: A rendezvous between ecological psychology and cultural-historical activity theory. *Theory & Psychology*, 26(6), 731–750. <https://doi.org/10.1177/0959354316669021>
- Poulsen, S. L. & Sørsgaard, E. J. (2021). *Peer-medarbejdere på det danske arbejdsmarked*. PeerNetværket Danmark. <https://www.peernet.dk/wp-content/uploads/2021/05/Peer-medarbejdere-på-det-danske-arbejdsmarked-rapport-om-løn-vilkår-og-trivsel-blandt-danske-peer-medarbejdere-1.pdf>
- Rebeiro Gruhl, K. L., LaCarte, S. & Calixte, S. (2015). Authentic peer support work: challenges and opportunities for an evolving occupation. *Journal of Mental Health*, 25(1), 78–86. <http://doi.org/10.3109/09638237.2015.1057322>
- Riegel, K. F. (1975). Toward a Dialectical Theory of Development. *Human Development*, 18 (1-2), 50–64. <https://doi.org/10.1159/000271475>
- Røn-Larsen, M. (2019). Interdisciplinary collaboration and conflict concerning children in difficulties: Conditions, procedures and politics of everyday life in school. *Annual Review of Critical Psychology*, 16, 832–848. <https://thedisourseunit.files.wordpress.com/2019/12/0832.pdf>
- Schraube, E. & Højholt, C. (2019). Subjectivity and knowledge: The formation of situated generalization in psychological research. I C. Højholt & E. Schraube (Red.), *Subjectivity and knowledge* (s. 1–19). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-030-29977-4_1
- Serviceloven. (2018). *Lov om social service* (4-9-2018). <https://www.retsinformation.dk/eli/lta/2018/1114>
- Stetsenko, A. (2013). The Challenge of Individuality in Cultural-Historical Activity Theory: “Collectivoid” Dialectics from a Transformative Activist Stance. *Outlines – Critical Practice Studies*, 14(2), 7–28.

- Stetsenko, A. & Arievidt, I. M. (2010). Cultural-historical activity theory: Foundational worldview, major principles, and the relevance of sociocultural context. I J. Martin & S. Kirschner (Red.), *The sociocultural turn in psychology: The contextual emergence of mind and self* (s. 231–252). Columbia University Press.
- Socialstyrelsen (2014). *Peerstøtte i Danmark – et foreløbigt overblik*. <https://socialstyrelsen.dk/udgivelser/kortlaegning-af-peerstotte-i-danmark>
- Sundhedsstyrelsen (2019). *Videnskatalog: Forankring og implementering af peerstøtte*. <https://www.sst.dk/-/media/Udgivelser/2019/Videnskatalog-til-forankring-og-implementering-af-peerstoette.ashx?la=da&hash=03BF5CD9226C681E0C50BDFDC2D1E623FEF0C90C>
- Topor, A. (2003). *Recovery: at komme sig efter alvorlige psykiske lidelser*. Hans Reitzels Forlag.
- Topor, A., Borg, M., Di Girolamo, S. & Davidson, L. (2011). Not just an individual journey: social aspects of recovery. *International Journal of Social Psychiatry*, 57(1), 90–99. <https://doi.org/10.1177/0020764010345062>
- Trojaborg, R. S. (2018). Enhanced quality or assembly lines? Psychiatric treatment packages in Denmark: knowledge definitions and governing tools. *Social Theory & Health*, 16(4), 342–360. <https://doi.org/10.1057/s41285-018-0061-x>
- Valsiner, J. (2015). Generalization is possible only from a single case (and from a single instance): The value of a personal diary. I B. Wagoner, N. Chaudhary & P. Hviid (Red.), *Integrating experiences: Body and mind moving between contexts* (s. 233–243). Information Age Publishing.
- van Erp, N. H., Hendriksen-Favier, A. I. & Boer, M. (2010). Training and employment of consumer provider employees in Dutch mental health care. *Psychiatric Rehabilitation Journal*, 34(1), 65–67. <http://doi.org/10.2975/34.1.2010.65.67>
- Vandewalle, J., Debyser, B., Beeckman, D., Vandecasteele, T., van Hecke, A. & Verhaeghe, S. (2016). Peer workers' perceptions and experiences of barriers to implementation of peer worker roles in mental health services: A literature review. *International Journal of Nursing Studies*, 60, 234–250. <http://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2016.04.018>
- Watson, E. (2019a). The mechanisms underpinning peer support: a literature review. *Journal of Mental Health*, 28(6), 677–688. <http://doi.org/10.1080/09638237.2017.1417559>
- Watson, E. (2019b). What is Peer Support? History, Evidence and Values. I E. Watson & S. Meddings (Red.), *Peer Support in Mental Health* (s. 6–24). Palgrave Macmillan.
- Watson, E. (2017). The growing pains of peer support. *Mental Health and Social Inclusion*, 21(3), 129–132. <http://doi.org/10.1108/MHSI-03-2017-0017>